

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 5. De regulis iudicandi in genere de peccatis, ex parte interioris
consensus voluntatis,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

impeditur (vt contingere potest in iis qui à somno excitati, adhuc semidormiunt) atque in iis qui vehementiore aliqua perturbacione corripuntur) et si plenum esse non potest, semiplenum tamen potest esse.

Adhuc Theologi scholastici, communiter cum D. Thoma 1. 2. quæst. 24. art. 7. & in quæst. 15. de veritate, distinguunt res in anima nostra, rationem superiorem, & rationem inferiorem (tanquam duo scilicet tribunalia, in quibus exercentur omnia iudicia de rebus à nobis agendis aut vitandis) iudicium rationis inferioris censent non plenum: quia ab eius, tanquam inferioris tribunalis, sententia potest ad rationem superiorem, vt ad superius tribunal prouocari. Quod si nõ fiat, quando debet, & potest fieri, interuenire iudicari interpretari consensus, in peccatum, quod imputetur non prouocanti, tanquam negligenti considerat, quod considerari debuit ad vitandum illud, de cuius malitia aliqua dubitatio mentem pullabat. Rationem inferiorem (omissa Theologorum alteracione, de qua Gabr. Valquez ad 1. 2. disput. 150.) accommodat ad nostrum institutum, in interpretamur rationem ipsam, quatenus iudicat per consideraciones humanas, seu in prædictis ac consultis iolis temporalibus principiis de vili aut inutili: iucundo vel molesto, quibus mouemur ob insitam nobis naturalem propensionem ad commoditates temporales huius vitæ. Superiorem verò, quatenus iudicat per consideraciones æternas, id est, considerando, nõ id quod agendum proponitur, sit aliquid legi æternæ consentaneum aut dissonaneum, licitumue an illicitum: seu quod idem est, inspiciendo, quid lex naturalis seu recta ratio dicat: aut quid lex positua, siue diuina siue humana tanquam legis æternæ (vt in sequen. lib. 13. explicabitur) interpretet. Sic ergo cum quis iudicat non esse vacandum libidini, quia id vires corporis debilitat, ratio inferior suo munere vitur: cum autem idem iudicat, quia diuina legi aduersatur, & facit obnoxium æternis suppliciis, ratio superior suo munere fungitur. Vt autem ratio, sic & voluntas, prout illius iudicio regitur, in superiore quoque & inferiore diuiditur; illaque dicitur superior, quæ iudicium rationis superioris; & inferior, quæ iudicium rationis inferioris in eligendo sequitur.

Varietas obiecti consensus voluntatis.

Notandum est quartò, obiectum consensus, hoc est, id cui consensus adhibetur; vel esse actum, qui pro arbitrio voluntatis exerceri potest, vt possunt functiones, tum membrorum corporis, quæ sine resistentia, more seruatorum obediunt voluntati: manum enim, ex præcepto gratiæ, quando volumus, & in quam partem volumus, ipsa nihil resistente, mouemus: tum passiones appetitus sentientis qui voluntati obediunt more ciuili, hoc est, ita vt pleurumque reluctetur ei (cõcupiscit enim caro aduersus spiritum, ad Galat. 5.) vel esse cogitationem de eodem actu: vel demum delectationem quæ tali actu, siue exercito, siue mente concepto percipitur, id est, quæ ex eiusmodi actu sequitur, dum is re ipsa exercetur: vel dum mente concepitur, habeturque; tantum per imaginationem, & mentis considerationem.

Notandum est quintò, memoratum actum posse tribus modis habere se ad voluntatis consensum; nempe antecedenter, comitanter, & consequenter. Antecedenter quidè, cum præuenit omnem aduertentiam rationis & consensum voluntatis: quomodo dicitur motus primò primus. Comitanter verò, cum non exercetur qui dem impulsu consensus voluntatis, exercetur tamen eo tempore quo voluntas illi cõsentire, vel illud repudiare potest: nempe eo tempore quo illum ratio aduertit: quomodo dicitur motus secundò primus. Exemplum est, cum quis debet vacando rei licitæ, vt audiendo confessiones, patitur turpes cogitationes, quæ nullo modo ei placeant. Quod si placerent, non iam motus secundò primus diceretur, sed primò secundus. Consequenter demum, cum per consensum voluntatis efficacem (qui dicitur vltus) facultates in membris residentes, aut appetitus sensitiuus, aut etiam intellectuus ad functionem exercendam applicantur.

De cogitatione autem memorati actus, notandũ est, posse esse vel solummodo speculatiuam; id est, sine inclinatione ad agendum: vt accidit cum à nobis ea vlturatur absolute vt est cognitio veri: exempli gratiã ad cognoscendam adulterij

propriam essentiam & deformitatem, ac ipsum aggrauantes circumstantias, absque vilo affectu ad tale opus; sed solum vt illius nuda cognitio habeatur. Vel esse practicam, id est, inclinantem ad agendum: sicut contingit cum suscipitur ex affectu ad opus: ita scilicet vt ille qui cogitat, propositum habeat perpetrandi ipsum: vel si non habeat, saltem ei placeat perpetrari posse: prout contingere potest, cum quis de modo occidendi inimicum cogitat, à ductus affectu vindictæ.

De delectatione denique notandum est, tunc censeri esse de re illicita cogitara, cum oritur ex affectu ad rem ipsam: esse verò de sola cogitatione, non de re, cum oritur ex solo affectu ad cognitionem. Quod horum quando contingat, fere deprehenditur ex occasione quam ipsa delectatio habuit. Nam si quis delectetur eo quod disputaturus de fornicatione v. g. quærendo rationem malitiæ eius, vnam valde accommodatam inuenit: delectatio erit tantum de cogitatione ac notitia veritatis. Sin autem delectetur occasione accepta ex affectu impudico, vel ex alia quã res turpis, vt turpis est suppediter, delectatio iudicatur esse de re cogitata: cuius malitiã cogitatio ipsa contrahit, vt peccatum sit mortale, quando talis res fuerit peccatum mortale, vt adulterium: veniale verò, si talis res fuerit tantum peccatum veniale, vt mendacium locosum. Quæ doctrina est D. Thom. 1. 2. & in quæ. 15. de veritate: illic quæst. 74. art. 8. & hic art. 4. eamque Syluest. in verbo Delectatio, num. 2. post ipsum confirmat. Quia delectatio cum non sit de se mala (alioquin enim nusquam licita esset) malitiã aliunde contrahat necesse est: quod facit maximè ab obiecto eã quod tam versari contingit.

His ita expositis aliquot regulæ iudicandi de peccatis ex parte interioris consensus voluntatis, tradendæ sunt: desumptæ ex D. Thomæ doctrina in locis citatis, quæ communis est Theologorum in 2. sentent. distict. 24. & Summulariorum in verbo delectatio, aliorumque passim de eadem delectatione agentium.

CAPVT V.

De Regulis iudicandi in genere de peccatis ex parte interioris consensus voluntatis.

SUMMARIVM.

42. Necessarius est interior consensus voluntatis ad rationem peccati.
43. Ad eandem sufficit non modo formalis, sed etiam virtualis, & interpretatiuus consensus.
44. Consensus rationem peccati contrahit ex malitia rei cui adhibetur.
45. Consensus in cogitationem de re illicita speculatiuam, non est de se malus.
46. Quid sit iudicandum de consensu in cogitationem practicam, cum est sine aduertentia ad malitiã rei cogitatæ.
47. Quid de eodem consensu, quando est cum tali aduertentia.
48. Et quid de dissensu, ac de cohibitione tam consensus quam dissensus.
49. Causa excusans à peccato, non reprimemem exortam de re illicita cogitationem practicam, quod eam contemnat, non est satis iusta.
50. Dux alia causa eundem excusandi: vna, si represso officeret: altera, si ad esset iusta occupatio, nisi ea coniunctum habeat probabile periculum ruendi.
51. Quod periculum non declinare, quando sit peccatum mortale.
52. Consensu in delectationem præteritam aut futuram de actu, quem conditio reddat licitum, quomodo peccetur mortalius.
53. Quod dicitur de consensu, cum prædicta conditio realis fuerit, dicendum est de præterita aut futura delectatione, cum conditio de delectatione præsentis, imaginaria fuerit.
54. Quæ sit malitia consensus imperit: ac diuersi gradus consensus in idem obiectum.

PRIMA regula est: Sine interioris voluntatis consensu, nihil habere peccati rationem. Hæc confirmatur: tum per illud Matth. 15. De corde (id est de voluntate) exeunt quæ inquinant hominem. Tum per illud, quod Concil. Trident. definit sess. 5. Can. 5. Concupiscentiam in baptizatis ad agnitionem relictam, non consentientibus, sed vltur per Iesu Christi gratiam repugnantibus, nocere non valere. Tum ex trito axiomate, quod ex D. August. refertur 15. quæst. in principiis

Peccatum

38.

39.

40.

41.

42.

Peccatum adeo est voluntarium; vt si non sit voluntarium, non sit peccatum. Cui consonum est quod habetur ex D. Ambrosio ead. quæst. cap. Non est. Nemo nostrum tenetur ad culpam, nisi propria voluntate deflexerit. Tum denique per communem hominum notionem, existimatum peccatum esse actum liberum, à quo cum agens se cohibere per voluntatem non poterit, nec fecerit, vituperatio & pœna dignus censetur. Vnde communiter ille qui nullam suam voluntate occidit hominem, non existimatur commississe peccatum homicidij, aut violasse decalogi præceptum, Non occides.

Ex quibus consequens est motus eos, in præcedentia capite diximus primò primos vocari, cum præueniant omnem voluntatis consensum, nullam habere rationem peccati, ne quidem venialis: vt contra Caiet. & Altiſi dorensem tractat Nauarr. ad cap. Super tribus. De poenitent. distict. 1. multò verò minus habere peccati mortalis: quod aduersus sectarios disputare non est præsentis instituti (videri potest Gregor. à Valen. 1. 2. disput. 6. quæst. 4. puncto 2.) cui sufficit proposita regula abunde confirmata. Neque est, quod præceptum Decalogi de non concupiscendo nobis obicitur; quoniam ex vnanimi Catholicorum sententia, illud quod in eo prohibetur non est motus concupiscentiæ, sed consensus in illum: vt sensus sicille, quem aperte verba Ecclesiastici 18. indicant: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auerte re. Cuiusmodi est is consensus, de quo Dominus Matth. 5. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Et certe si ille etiam concupiscentiæ motus, qui præuenit omnem voluntatis consensum, prohiberetur, peccatumque esset: ille etiam qui in somno contingit (quo nihil est absurdius) peccatum esset; cum eum excusandi non detur alia ratio, quam defectus liberi consensus.

43. Secunda regula est: Non modo formalem, sed etiam virtualemente & interpretatiuum consensum voluntatis, sufficere ad rationem peccati. Probatur, quia sufficienter ad voluntarij delibatum: sicut enim consensus formalis & consensus secundo modo virtualis constituunt voluntarium directum seu volitum in se: ita etiam consensus primo modo virtualis, & consensus interpretatiuus constituunt voluntarium indirectum, seu volitum in alio. Vide tradita in præced. cap. num. 34. Deinde sicut homo peccare censetur, cum aduertens in se motum illicitum, ei formaliter consentit: ita etiam censetur, cum non dissentit; id est, ipsum non reprimat, nolendo cum potest & tenetur nolle: vt cum versatur in probabili periculo consentiendi: tunc enim amans periculum perit in illo. Id autem est interpretatiue consentire.

De consensu in rem illicitam.

SECTIO I.

44. Tertia regula est: Consensum esse malum, rationemque peccati habere, cum illud cui adhibetur malum est, repugnante legi æternæ. Ratio est quia consensus contrahit malitiam eius rei cui adhibetur, iuxta illud Osee 9. Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerunt. Vnde conlequens est, quod Sylu. annotat in verbo Delectatio num. 2. consensum vel nõ esse peccatum, vel tantummodo esse veniale, cum id, cui adhibetur, vel nullo modo vel tantummodo venialiter illicitum est: esse verò peccatum mortale, cum id, cui consensus adhibetur, est mortaliter illicitum. Quæ doctrina est D. Thomæ 1. 2. quæst. 74. art. 8. Pro qua facit cap. Hinc etenim §. Ponderosus dist. 49. Intelligenda est autem cum aliquo moderamine: nimirum si consensus fit cum pleno rationis iudicio. Si enim tantum fit cum semipieno, quantum cumque id cui consentitur sit mortaliter illicitum, consensus ipse non est peccatum maius, quam veniale. Rationem adfert D. Thom. in seq. art. 10. quia peccatum non est mortale, nisi sit contra legem Dei: consensus autem voluntatis vt sit contra legem Dei, exigit iudicium intellectus practici, quo illi proponatur id cui consentit, esse contra legem Dei. Nam voluntas in nihil ferri potest, nisi in id quod illi, & sub ea ratione, sub qua illi ab intellectu proponitur.

Siciple D. Thomas motum subitum infidelitatis, quo res ad fidem pertinet sub aliena ratione subito occurrit, antequam lex Dei consuli possit, ait esse tantummodo peccatum veniale: vt motum quo quis resurrectione mortuorum su-

bitò apprehendit tanquam impossibilem secundum naturam, & apprehendendo antequam tempus habere deliberandi, seu considerandi tradi nobis credendum propter diuinam autoritatem, omni humana ratione infinitis partibus certiorum remissior fit in credendo. Idem similiter dicendum est de motu sensualitatis, cui voluntas consentit antequam ratio superior possit de eo plene iudicare consulta lege Dei. Dixi, antequam possit: quia si non faciat dum potest, defectus plenitudinis iudicij non impedit in voluntatis consensu, peccati mortalis consummationem: ad quam sufficit vt ratio superior iudicet, siue re ipsa, siue etiã interpretatiue. Re ipsa quidem, vt cum homo de eo ad quod amplectendum vel repudiandum appetitus inordinatus ipsum sollicitat, iudicatur in spectis consultiis que non tantum rationibus humanis, sed etiam æternis. Interpretatiue verò, vt cum homo iudicat per solas rationes humanas, seu ostendentes vitæ huius temporalis commoda vel incommoda: & potest teneturque æternas seu legem voluntate Dei æternam ostendentes consulere; ei que suum iudicium conformare, quando habet rationis vsu plene liberum; & voluntas ad motum ipsum illicitum fit afficitur, vt periculo transgressionis legis Dei exponatur.

De consensu in speculatiuam cogitationem de re illicita.

SECTIO II.

45. Quarta regula est: Consensum in speculatiuam cogitationem de re mala, & in delectationem et annexam, absolutè vt speculatiuam est (quod idem est ac si dicas consensum in cognitionem veri absque villo affectu ad rem cogitatam vel ad delectationem ex ea prouenientem) non esse de se malum. Ratio est: quia de se nulla lege prohibetur. Deinde quia obiectum intellectus est verum: quod perinde inuenitur in actu malo ac in bono. Vnde sequitur, nihil alienum à natura intellectus committi, cum is applicatur ad cognoscendum malum, sicut committitur alienum à natura voluntatis, quando ipsa applicatur ad volendum malum: eo quod proprium obiectum ipsius, est bonum quatenus bonum.

Cæterum ille ipse consensus potest esse tum bonus, tum malus: bonus quidem ex bono fine: nempe cum quis talem cogitationem vsurpat propter bonum finem, vt ad concionandum, vel ad audiendas confessiones, vel ad disputandum, vel ad docendum in schola. Malus verò, etiam nonnunquam mortaliter, ex malo fine. Nam, vt in verbo Delectatio annotat Caiet. quando talis cogitatio constituit hominem in periculo consentiendi in actum mortaliter malum, vel in delectationem illum sequentem; consensus in eam ipsam cogitationem induit rationem peccati mortalis: absente verò eo periculo, vt idem auctor addit, est peccatum veniale, quando caret pietate & necessitate, seu cum est cogitatio otiosa vel nata ex vana curiositate; vt cum fur cogitans nouos furandi modos, & inuento vno subtili, delectatur ex ea cogitatione. Nã non habens pro obiecto opus illicitum vt illicitum est; sed vt mirum est, non peccat mortaliter, sicut peccaret habendo, prout illicitum est. Peccat tamen venialiter, quia nec pietas nec necessitas ei suadet talem mentis occupationem.

De consensu in practicum cogitationem de re illicita.

SECTIO III.

46. Quinta regula est: Si homo cogitatione aliqua practica occupatum habens animum, delectetur; sed non aduertat illud de quo delectatur tale esse vt de eo non liceat delectari; ipsum omnino voluntate auersaturus, talemque delectationem quantum possit repulsurus, si quid eiusmodi aduertet, excusatur planè à peccato, quantumcumque; per aliè integrum cogitaret cum delectatione. Ita Caiet. in verbo Delectatio. & post ipsum Nauar. in Enchir. ca. 11. nu. 9. habet expressè. Ratio verò est, quia quando intellectus non aduertit ad malitiam eius quod voluntati obicitur, etiam si de eo discurrat in ratione vilis aut delectabilis, consensus in illud non est peccatum, propter ignoratam malitiam: nisi quis per negligentiam crassam, aut prauum peccandi effectum, ad hanc non aduertit: quo casu ignorantia ipsa non tolleret omnè deliberationem ad peccatum sufficientem: poneret enim quartum deliberationis gradum, de quo in fine præcedent. num. 2.

Iam si quis aduertere cœpit quidem, sed prævalente impetu concitæ passionis, non aduertit perfectè, excusatur à peccato mortali, sed non à veniali. Rationem reddit Caietan. quia sicut pura inadvertentia omnino excusat à peccato, sic imperfecta aduentia, quia tollit perfectam deliberationem, excusat à peccato perfectò, id est à mortali, & relinquit obnoxium veniali, quod (*vispote imperfectum*) contentum esse potest imperfecta deliberatione.

47. Quod si quis plenè aduertat, distinguendum est, vel enim in talem delectationem consensit expressè, vel dissentit expressè, vel consensum simul & dissentium cohibet. Atque si consentit expressè in materia mortali, peccat mortaliter, sicut communior sententiam esse habet D. Thom. 1. 2. qu. 74. art. 8. & iam communiter receptam esse tra. sit Nauarr. loco citato. Confirmatur autem ex verbis Domini *Matth. 5.* Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam; iam moechatus est eam in corde suo. Itemque; quia in homine voluntas est domina affectuum & cogitationum interiorum animæ, sicut est actio exteriorum corporis. Ergo sicut exhibere membra sua seruire immunditiæ ad iniquitatem, peccatum est mortale, ad Rom. 6. ita & exhibere appetitum & intellectum; quandoquidem tales horum motus in rem illicitam, non minus sunt actus hominis ab ipsius libera voluntate profecti, & quibus ex deliberatione suas facultates illicitè applicat; quam exteriores motus membrorum corporis. Intelligentium autem istud est iuxta D. August. libr. 12. de Trinitate cap. 12. siue consensus sit cum intentione perpetrandi actum cogitatum, qui dicitur propositum peccandi: siue sit abque tali intentione, & cum sola voluntate delectandi se cogitando rem illicitam. Cuiusmodi delectatio dici solet morosa; non quidem ex mora temporis physici, *vt notatum est à D. Thom. in cit. quest. 74. art. 6. in fine* seu, quod idem est, nõ ex eo, quod longo tempore continuetur, sed ex morâ quam voluntas circa ipsam facit, dum pleno rationis iudicio sibi propositam tanquam mortaliter malam, non modò non repudiat, sed acceptat: quod breuissimo tempore facere potest. Aduerte autem obiter, istud propositum peccandi, & delectationis morosæ peccatum committi, non tantùm in carnalibus, sed etiam simili modo in reliquis materiis mortaliter illicitis, iuxta unanimera Doctorum consensum, teste Nauarro *in cit. n. 9.*

48. Sin dissentit expressè, vt facit ille qui excitatam turpem cogitationem & delectationem reprimit quantum potest: ita vt non nisi inuitus illam patiatur, vt D. Paulo contigisse intelligitur *ex cap. 7. epist. ad Rom. sub finem*, certum est non peccare: sed ex virtute agere: quandoquidem recta ratio dicit talem non vituperio & pœna, sed potius laude & præmio dignum esse.

De cohibitione tam consensus, quam dissensus in cogitationem aut delectationem de re illicita.

SECTIO IV.

46. Quod si tam consensum quam dissensum cohibeat, ipsa cogitatio delectatio; illicita perseuerans, potest quidem rationem peccati venialis habere, virtute consensus semipleni, quem interpretatiuè saltem, adhibere censetur, dum non satis sollicitè curat aduertere quid agat, non accipit tamen rationem peccati mortalis donec voluntas teneatur actu dissentiendo impedire quantum potest continuationem excitatæ cogitationis & delectationis. Cui tunc non dissentiens, censetur interpretatiuè consentire: sicut ille, *inquit Caietan. in verbo Delectatio*, qui à somno excitatus potest & debet manum prohibere à prosecutione perpetrations actus mali, in ipso somno inchoati, & non prohibere, censetur voluntariè prosequi, etiam si nullam actu eliciat volitionem talis prosecutionis. Quod quando contingat D. Thom. *in quest. 15. de veritate art. 4. ad 10.* declarat, dicendo hominem antequam ratio perpendat delectationem, vel eius nocumētum, non habere interpretatiuum consensum, etiam si non resistat; habere autem, postquam ratio iam perpendit delectationem insurgentem, ac nocumētum eam consequens; hoc est, cum homo percipit se per huiusmodi delectationem inclinat penitus ac precipitem ruere in consensum; nisi expressè resistat. Qui consensus est iuxta communem sententiam teste Nauarr. loco citato peccatum est mortale, *perinde*

ac expressus consensus, quando homo continuationem cogitationis de actu, quem mortaliter malum esse plenè aduertit ideo negligit cohibere, quod persistere velit in fruitione delectationis, quam cogitans percipit: tamen secus accidit, quando aliqua rationabili de causa, omittet talem cogitationem excitatam reprimere, vt idem Nauarr. adhuc ibid. annotat.

49. Qui & ea de causa à peccato saltem mortali excusat: primo eum qui talem cogitationem omittit reprimere, quia illam despicit, credens se adeo fortem ac firmum esse, vt per eam non sit trahendus ad consensum. Nam talis non censetur interpretatiuè consentire: *quia, vt Caietan. ait in verbo Delectatio*, apprehendit illam cogitationem delectabilem, non vt operationem quam activè continuet, sed quam patitur tanquã tentationem, & hostem imbecillam ad se impugnantem. Peccat verò venialiter, *inquit idem Caietan.* quia sine ratione permittit in se delectationem illicitam: quam vt hostem periculosam à se propulsare debet quantum potest, iuxta illud *Psalm. 17.* Persequar inimicos meos, & comprehendam illos donec deficiant.

Cæterum quæuis talis excusatio bonam rationem in speculatione habere videatur, in praxi tamen debet esse suspecta: quandoquidem causa propter quam talis delectationis repressio omittitur, non solet tam esse, quod ea nihili fiat, quam quod placeat. Adde illud quod Sapiens *Prover. 4.* præcipit, vt omni custodia cor nostrum seruemus: in hac delectatione habere maximè locum: per quam ad illicitum consensum aditus maximè patet, & ruinæ occasio datur: vt perinde sit eam non respicere, cum plenè aduertitur, ac si quis videns alium admouentem ipsi ad pectus districtum gladium, negligat: nec cum possit, præsens mortis periculum à se auertat: quem quidem nemo non damnauerit tanquam homicidam sui ipsius, si lethale vulnus accipiat. Saluberrimum est igitur de tali delectatione euitanda consilium, hoc versu artificioso expressum.

Hoc facies, facies Veneris, cum veneris ante:

Non sedes sed cas, ne pereas per eas.

50. Excusat secundò Nauarrus eum qui interea habens propositum firmum nunquam consentiendi, propterea non resistit, quod crederet futurum vt eò magis auerteret talis tentatio, quò magis aduersus eam pugnabit: vt ordinariè contingit in illecebris carnis, quas ideo fugiendo potius, quam resistendo superari notatum est à D. Tho. 2. 2. qu. 35. art. 1. ad 4. & ante eum à D. Aug. ser. 250. cap. 2. super illud Apostoli in priori ad Corinth. c. 6. Fugite fornicationem.

Excusat tertio eum, qui omittit reprimere, ne occupationem suam honestam, necessariam, vel vitalem derelinquat: qualis est studendi, vel legendi ea quorum consideratio ad huiusmodi delectationes prouocat; necessaria ad prælegendum in schola, vel ad concionandum: qualis item est audiendi confessiones de rebus impudicis. Huius excusationis ac præcedentis ratio est, quod si occupatus, ne interpretatiuè quidem, consentiat in delectationem; cum non teneatur eam vitare nascentem ex huiusmodi causis, nisi adisset aliquid quod periculum consentiendi in ipsam: ad quod declinandum teneretur abstinere, *(vt idem Nauarr. annotat in Enchir. c. 16. n. 7.)* à dictis occupationibus, quantumcumque de se bonis: quia nulla de causa licet peccare. Non tamen *(vt ostendit Caietan. in tom. 1. opusculi tract. 22. ad declinandam pollutionem inuoluntariam, quæ siue in somno, siue in vigilia contingat, nõ est peccatum: quia omne peccatum est voluntarium: tuncque ead. prout mala, vt supponimus, nec est volita directè, seu in se: nec item indirectè, seu in sua causa: quam in tali casu habet bonam.*

51. Cæterum, ex eod. Nauarr. in præced. cap. 11. num. 9. vt peccatum sit mortale non reprimere exortam delectationem, ad declinandum consentiendi periculum: oportet eum in quo exoritur, talem esse, vt habita ratione suæ imbecillitatis, ac præteritæ consuetudinis, teneatur merito credere, nisi illam reprimat; se consensurum verè & realiter in opus ipsum malum, ex quo eadem delectatio nascitur; aut saltem in eam ipsam delectationem. Adde quod admonet Caietan. *verbo Delectatio sub finem*: eos qui sic animo affecti sunt, vt malint mori, quam peccare mortaliter, nunquam aut rarissimè incurrere in mortalem culpam per negligentiam reprimendi cogitati-

ones defectabiles: quia ipsorum negligentia non est ex affectu ad delectationem quam cognoscunt illicitam: sed passione, quæ eos perinde in tali cogitatione detineret, si delectationem ea non haberet coniunctam. Excipe tamen quod idem author ibidem præmisit: nisi negligentia tam exorbitans sit, quod quasi ideo neglexerit, ut delectaretur: tunc enim dici potest interpretatio consensu peccare mortaliter: sicut, *inquit ille*, quantumvis qui detrahit sine intentione detrahendi non peccet mortaliter: tamen quando tanta est læsio famæ ex detractione, ut quasi intenderit detrahere, dum non curavit à tali læsione sibi cavere, peccare potest mortaliter.

Porro cum quis passus illicitas cogitationes, de his delectatus est, neque certo scitan eis consentit vel sufficienter resistit, expedit, ut monet Navar. *in cit. c. 11. nu. 12.* ut seipsum de illis in confessione accuset dicendo, se dubitare an quantum debuit illis resistere contenderit.

De consensu in præteritam vel futuram delectationem de actu, quem aliqua conditio reddit licitum.

SECTIO V.

52. **S**exta regula est. Consensum in præteritam vel futuram delectationem actus liciti, *qualis est copula coniugalis*, ex se non esse peccatum. Ratio est, quia cum aliquid nulla lege prohibetur et ius non peccat qui illud facit (nec peccat qui legem non transgreditur *cap. Qui peccat 33. quest. 4.*) ita nec peccat qui illud à se factum vel faciendum esse gaudet, & delectatur: ut Iudex, sicut licitè sumit supplicium de facinoroso; ita etiam licitè se sumpturum, aut se sumisse delectari potest. Particula autem, *Ex se*, propterea posita est in hac regula, quod ex adiuncto ei aliquo probabili periculo, consensus possit esse peccatum mortale: quia si qui exponit se probabili periculo peccandi mortaliter, peccat mortaliter, iuxta illud *Ecclesiastici 3. Qui à mat. periculum peribit in illo.* Si ergo vidua quæ delectationem, quam habuit de licita coniugali copula, in memoriam revocans gaudeat, & delectetur se illam habuisse: aut si sponsus absens cogitando de futura suo tempore copula licita cum sponsa, gaudeat se illam habiturum, non peccat mortaliter (etsi non excusetur à veniali, vacans rei quæ tum necessitate, tum etiam pietate caret) nisi præsentem aliquam ex tali memoria excitatam carnalem delectationem admittat, deliberatè de ea gaudens: vel eam adesse advertens, exponens se periculo consentiendi in eadem, vel incurrendè pollutionis non resistat talem repellendo quantum potest: tunc enim peccat mortaliter contra præceptum, Non mœchaberis: quo ex communi Sanctorum consensu teste Navar. *ad cap. Si cui, De penitent. distinct. 1. num. 3.* non solum prohibetur actus exterior veneris, quem circumstantia coniugij non fecerit licitum: sed etiam voluntas fruendi voluptate veneris, alia ratione quàm licito usu matrimonij.

Aduerte autem difficultatem esse, An sit censendus licitus matrimonij usus, quo coniux absens delectatur carnaliter recordatione copulæ licitæ habendæ cum vxore, etsi enim constet peccatum esse veniale propter rationem antè allatam: dubitatio tamen est, an sit mortale. Cuius partem affirmantem Syluest. & Navar. tenent, ille in verbo, Delectatio, num. 4. & hic in Enchir. cap. 16. numero. 10. Negantem verò plures alij, quos refert Gabriel Vasquez ad 1.2. D. Thom. disput. 113. cap. 2. eorum sententiam amplectens: quia per matrimonium actu existens, non minus censeri potest à mortali excusari delectatio eiusmodi, quam ea, qua coniuges delectantur mutuo aspectu, aut osculis & tactibus, quæ à nemine damnatur peccati mortalis: cum dicat D. Chrysost. hom. 17. in D. Mat. Si vis videre & ex visu capere voluptatē, aspice propriam coniugem, & illius usque amore perfuere: hoc enim nulla lex prohibet omnino. Sententia verò contraria procedit, cum talis delectatio fuerit coniuncta pollutioni, seu effusioni seminis extra vas, aut periculo eiusdem effusionis; nam eo modo peccatum est contra naturam: quod quidem tantquam alienum omnino à fine coniugij, nequit per ipsum excusari. Sed aduerte propositam excusationem à mortali, non habere similiter locum in vidua, & in sponso de futuro, quia

neutrius matrimonium est actu: sed illud fuit tantum: & hoc nondum est: unde fit ut non operetur, nec valeat ad istiusmodi excusationem.

Septima regula, præcedentis appendix, est; ipsam præcedentem regulam habere locum, siue delectatio sit de abolutio actu licito, siue de conditionato. Itaque cogitans de delectatione, quam haberet ex copula licita, si legitimo matrimonio alicui iungeretur, non peccat quidem mortaliter si gaudeat quod esset eam habiturus, quia tale gaudium est tantum de futuro idque sub conditione liciti, seu quo futura actio & delectatio approbatur sub conditione sub qua potest esse licita: peccat tamen mortaliter, consentiendo in præsentem delectationem carnalem, si quæ ex tali cogitatione in appetitu sentiente excitatur, vel dissentiendo, cum sufficienter advertit inde adesse periculum pollutionis, aut dicti consensus. Ratio est quia delectatio illa præsens, non admittit prædictam conditionem, *qua est de futuro*; ideoque illicita est, perinde ac si nulla talis conditio interuenisset.

Quam doctrinam à Caier. traditam in verbo, Delectatio; & in tomo primo opuscul. tract. 14. dubio 1. approbat Navar. ad citatum cap. Si cui, num. 1. Quinimo neque si conditio esset de præsentem, impediretur peccatum mortale. Nam si quis, exempli gratia, cogitatione apprehendat feminam aliquam esse suam vxorem & delectetur in cogitatio actu veneris cum illa, ac si esset sua vxor, peccat mortaliter. Ratio est, quoniam talis conditio non subest actu, sed solum fingitur per cogitationem: unde fit ut delectatio sit de relicta solum per imaginariam fictionem: illicita autem, tam secundum veritatem, quam secundum scientiam eius qui delectatur; ypotenosis rem esse aliam in seipsa, quam imaginatur.

Nec est quod obicitur cogitatum bonorum alienorum largitionem etiam si illicita sit, non esse tamen peccatum de ea gaudere sub conditione, quod fiat concedente vero domino, perquam redditur licita. Nam dispar est ratio, consistens in eo, quod largitio non sit absolutè & secundum se peccati materia, sed posita conditione, quod fiat ex bonis alienis: ideoque delectatio quæ capitur sub conditione excludente illud, per quod largitio ipsa est materia peccati, non censetur illicita: sicut nec censetur cum accipitur de re quæ tantum mala est, quia prohibetur ut de usu carnis in die Venetis: aut quavis alia materia præcepti tantum positiui, si excludatur conditio, quod sit prohibita. Voluptas autem veneris de se fit materia peccati: nisi actu sub sit conditio coniugij, per quæ solam redditur licita.

Hinc Medina ad 1.2. D. Thomæ *quest. 74. artic. 6. sub finem*, negat excusari peccato eum qui consentit in delectationem quam percepit in pollutione inuoluntaria: quia quantumvis hæc ex defectu consensus non fuerit peccatum; tam ipsa tamen quam voluptas ex ea sequens est de se illicita: ita ut de liberatè ei consentire, peccatum sit mortale, iuxta illud quod paulò ante ex Navar. allatum est: communem Sanctorum sententiam esse, præcepto, Non mœchaberis, prohiberi omnem voluptatem veneris extra actum coniugij. Cæterum quamvis peccatum sit gaudere de actu illicito: non est tamen gaudere de effectu inde secuto si bonus sit; ut de filio suscepto ex adulterio, licet gaudere; etiam si non liceat de adulterio. Item de leuatione à morbo vel liberatione à tentatione carnis secuta ex pollutione, etiam si non liceat de pollutione tanquam prohibita quia mala, seu tanquam imbibitã in sua substantia habens malitiam naturalitè tunc repugnante: ita ut illam velle, sit & eiusdem iuris velle euerisionem, quod patet nullatenus licere.

Vbi aduerte ea quæ sunt illius generis, sicut non possunt cum præcisione malitiæ insitè cogitari verè; ita nec posse placere, quin verè placeat illicitum. In quo differunt ab his quæ tantum mala sunt quia prohibita, *ut est usus carnis in Quarta-ge-sima*; quæ cum habeant malitiam tantum extrinsecam aqua possunt re separari, fit ut si præcisè hac, illa cogentur; cogitatio sit de re ut non mala, quæ proinde licitè placere possit contentia conditionata, quam vocant velleitatem.

De consensu imperato.

SECTIO VLTIMA.

Postrema regula est, Actum qui sequitur voluntatis interiore consensum, seu qui imperatur à voluntate, eadem habere peccati rationem cum ipso consensu: ita ut differat quidem ab hoc, in genere naturæ: non tamen in genere moris. Hæc habetur ex D. Thom. 2. 2. q. 20. art. 3. Et patet: quia non habet aliam liberi rationem, ex qua moraliter iudicetur vituperio vel pœnâ dignus, quam illam consensum, cuius impulsu exercetur. Neque enim quod fit naturæ impetu citra omnem voluntatis consensum, iudicatur moraliter laude vel vituperio, præmio vel supplicio dignum. Vnde peti potest causa eius quod admonet Nauar. in Enchir. prælud. 7. num. 23. in confessione satis esse exprimere peccatum externum; quia nimium eiusdem est malitiæ cum interno: nec potest sine eo esse: ideoque ipso externo expresso, internum sufficienter indicatur esse intelligitur. Non verò contra: quia dari potest interior consensum, qui non exercitur in actum externum: adeo ut actus exterior non censeatur sufficienter expressus, solo interiori expresso.

Atque ex dictis tandem intelligere licet, quod consensus in vnum idemque obiectum mortaliter illicitum varij sint gradus, secundum quos crescente diuinæ legis contemptu, crescat peccati malitia. Primus est, semipleni consensus: qui peccatum est tantummodo veniale. Secundus pleni interpretatiui, qui est peccatum mortale. Tertius pleni expressi, sed absque proposito perpetrandi actum eum illicitum, cui consentitur. Quartus pleni & expressi cum eodem proposito. Quintus eiusdem, cum perpetrato operis: in quibus ratio peccati mortalis ita crescit, ut consensus in hoc quinto gradu sit peccatum grauius, quam in quarto, & in hoc, quam in tertio & demum in hoc quam in secundo: sicut etiam grauius peccatum est coniunctum cum continuatione & frequentatione actus illiciti, quam sit in quinto gradu: & grauius omnium sit, coniunctum cum pleno contemptu & impunitate: iuxta illud Proverbio. 18. Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. In quod miseræ barathrum, quod tam multos hodie ruisse videamus, causâ merito censeari potest, quod plerique in iudicio de rebus agendis, rationes temporales & humanas, æternis ac diuinis anteponant. Euanescentes enim in cogitationibus suis, nec probantes Deum habere in notitia, id est, Deum nolentes agnoscere, tradidit illos Deus in reprobum sensum ut faciant quæ non conueniunt, repleti omni iniquitate, &c. ad Rom. 1.

CAPVT VI.

De ratione iudicandi de peccatis ex parte dominij voluntatis in ceteras facultates hominis.

SVMMARIVM.

- 55 Facultates in homine subiecte voluntatis dominio.
 56 De ratione, qua in agendo subijciunt intellectus voluntati. Et de ratione qua voluntas censetur sibi in agendo subiecta.
 57 De ratione qua ceteræ facultates eidem subijciuntur.
 58 Qui actus fortiori possunt rationem consensus imperati in iudicio de peccatis.
 59 Violentia duplex: quedam conditionalis, quedam absoluta.
 60 Absoluta non potest inferri voluntati quoad actus suos internos; potest autem quo ad externos.
 61 Ea excusat à peccato & à pœna peccato debita.
 62 Ad eam requiritur resistentia, sum ex parte voluntatis, sum ex parte facultatum exteriorum.
 63 De ea non est iudicandum ex inclinatione appetitus naturalis, aut sensitiui.

De hoc dominio ad iudicandum de peccatis duo cognoscenda sunt. Alterum quænam in homine facultates sint subiecte voluntatis dominio, per quas tanquam dominus per subditos, exerceat eos actus liberos, qui imperati & consensus communiter appellantur. Alterum est violentia quæ eidem dominio aduersatur. Quod attinet ad prius: eius-

modi facultates in homine sunt, tum cognoscitiuæ, nempe intellectus & sensus: tum ex quæ cognitionem in executione sui muneris sequuntur: ut voluntas & appetitus sentiens ac facultas exteriorum membrorum corporis Inferiores autem facultates, ut vegetatiuæ & ceteræ quæ in suo munere non sequuntur cognitionem, tali dominio non subijciuntur: licet applicatio rerum ex quibus sequi possunt, vel impendri (ut sumptio cibi vel potus ad nutritionem necessaria) in voluntatis arbitrio sita sit.

Ac de intellectu obseruandum est: in actu ipsius considerari posse: tum existentiam, quæ consistit in exercitio: tum essentiam quæ consistit in apprehensione veritatis vel falsitatis: & in iudicio, hoc est, in assensu vel dissensu. Atque quoad exercitium sui actus, intellectum voluntati subiecti, experientia docet (siquidem intelligimus, vel ab intelligendo abstinemus, quando volumus) etiam si habeat suos quosdam motus primò primos & naturales, anteaerentes liberum voluntatis consensum: & motio phantasiæ interdum fit adeo vehemens, ut intellectum ipsum secum rapiat, impediaturque ne voluntas possit pro arbitrio illum mouere.

Quoad apprehensionem autem veritatis vel falsitatis non subiecti intellectum voluntati, experientia quoque docet. Nec enim quoties volumus, veritatem aut falsitatem apprehendimus. Et ratio est, quia talis apprehensio pendet ex naturali vel supernaturali lumine, quod non habetur pro voluntatis arbitrio.

Quoad assensum verò & dissensum: in propositionibus quidem nobis euidenter notis; nec intellectum voluntatis arbitrio subiecti, ex eo patet, quod non sit in nostra potestate dissentire principiis vel conclusionibus euidenter veris, vel assentiri euidenter falsis: cum ratio assentiendi, sit veritas, & dissentendi falsitas. In propositionibus autem quæ nec veritatem nec falsitatem habent euidentem: seu de qua intellectus non conuincitur ratione efficaci; intellectum ipsum subiecti voluntatis arbitrio, patet ex Catholicis assentientibus articulis fidei, & hæreticis dissentientibus ab iisdem. Attamen quia ratio assentiendi, est veritas; & dissentendi, falsitas, ut voluntas moueat intellectum ad assensum vnius partis potius quam alterius contrariæ, necessaria sunt quædam motiua seu rationes probabiles, aliquatenus ostendentes veritatem illius, vel falsitatem.

De voluntate aduertendum est, eam hoc nomine censeari sibi ipsi subiecti, & actus imperatos elicere; quod possit per vnum interiore consensum, applicare se ipsam ad aliam elicendum: ut per eum qui est charitatis actus, ad eum elicendum qui est actus misericordiæ: Verum tamen id non nisi improprie dicitur: ut nec proprie talis actus ipsius, ponitur in numero ab ipsa imperatorum; sed potius in numero elicitorum.

De ceteris facultatibus obseruandum est: cum sint organice; ex parte quidem sua, voluntatis dominio subiecti prout experientia docet. Experimur enim quod voluntas possit applicare imaginationem ad apprehendendam rem tristem, & consequenter excitare in appetitu sentiente tristitiam & dolorem: facultatesque exteriorum membrorum mouere ad executionem piorum operum, per quæ æterni supplicij euadantur pœnæ peccatis debita. Ex parte tamen certæ qualitatis & dispositionis Organorum, quorum sunt facultates, non semper subiecti dominio voluntatis, patet quoque experientia; Nam experimur aliquando ob aliquam corporis dispositionem, in appetitu sentitiuo exoriri tam vehementem passionem, ut voluntas, etsi possit non consentire, vix tamen possit eam cohibere, vel omnino non possit: sed quod odi malum hoc facio. Similiter experimur aliquando imaginationem, nobis inuitis res quasdam illicitas repræsentare, & cogitationes excitare quas repellere vix possumus. Vbi tamen cauenda est negligentia; quia licet primo aditu difficile & interdum impossibile sit voluntati, tales muscas conscientia insectiuias abigere: eas tamen tandem subigere Deo iuuante, & domina euadere potest. Ac demum facultates exteriorum membrorum possunt aliqua horum infirmitate impediri, ne ad nutum, & interdum nullatenus voluntati obediant.

Discrimen autem illud ex Aristot. 1. Polit. cap. 3. quod voluntas hominis, talibus facultatibus dominetur principatu heri-